

Status prawny muzułmanów we współczesnej Polsce

Autor tekstu: **Paweł Borecki**

1. Wprowadzenie

Muzułmanie stanowią obecnie według różnych szacunków od około pięciu tysięcy [1] nawet do czterdziestu tysięcy mieszkańców Polski [2]. Początek trwałego osadnictwa ludności wyznania muzułmańskiego należy wiązać z osiedleniem się od roku 1397 Tatarów na Litwie [3], pozostającej w unii z Koroną Królestwa Polskiego. O ile Europa Zachodnia, w następstwie rekonkwisty, pozbawiona była przez ostatnie 500 lat ludności muzułmańskiej, a narody bałkańskie, w następstwie podboju muzułmańskiego, w tym samym czasie kształtowały swoją tożsamość w opozycji do imperium osmańskiego, o tyle społeczność tatarsko-muzułmańska w Europie Wschodniej osiedliła się w warunkach pokojowych i wrosła w tą ziemię. [4] Na terenach dzisiejszej Polski, na Podlasiu, Tatarzy wyznający islam zostali osadzeni przez Jana III Sobieskiego w 1679 r. Współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej oficjalnie działa pięć związków wyznaniowych o charakterze islamskim, w tym dwie wspólnoty sunnickie. [5] Wśród nich wyróżnia się, istniejący od ponad 80 lat, Muzułmański Związek Religijny, skupiający przede wszystkim polskich Tatarów. [6] Jest to jedyna muzułmańska wspólnota wyznaniowa funkcjonująca na podstawie szczególnej ustawy, określającej jej stosunki z państwem. Pozostałe muzułmańskie związki wyznaniowe opierają swój status na rejestracji w rejestrze kościołów i innych związków wyznaniowych prowadzonym przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA), w konsekwencji na ustawie 17.5.1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania. Zachodzące we współczesnej Polsce procesy społeczne i gospodarcze, a w szczególności emigracja z krajów Bliskiego Wschodu, czy z terenów byłego Związku Radzieckiego oraz prawdopodobnie wyższy przyrost naturalny w tej grupie ludności, zapewne sprzyjają wzrostowi liczby muzułmanów w naszym kraju. Tym większego znaczenia nabiera kwestia ich położenia prawnego ze względu na wyznana religię oraz perspektywa jego ewentualnej modyfikacji.

Sytuacja prawna muzułmanów określona jest przede wszystkim przez przepisy wyznaniowe Konstytucji RP z 2.4.1997 r., w szczególności przez normy wynikające z art.: 25, 32, 48 ust. 1, 53, 85 ust. 3, 191 ust.1 pkt. 5 czy 233 ust. 1. Zgodnie z art. 8 ust. 1 i 2 ustawy zasadniczej Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej, a jej przepisy stosuje się bezpośrednio, chyba że sama Konstytucja stanowi inaczej. Poza tym sytuację prawną wyznawców islamu kształtują akty prawa międzynarodowego, gwarantujące wolność myśli, sumienia i religii oraz zakaz dyskryminacji ze względu na religię. Są to przede wszystkim Europejska Konwencja Praw Człowieka z 4.11.1950 r. (art. 9 i 14) oraz Protokół nr 1 do EKPCz z 20.3.1952 r. (art.2), Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych ONZ z 19.12.1966 (art. 18), Deklaracja z 25.11.1981 r. w sprawie Wyeliminowania Wszelkich Form Nietolerancji i Dyskryminacji ze Względu na Religię lub Przekonania a także w szczególnym zakresie Konwencja Praw Dziecka z 1989 r. Zgodnie z art. 9 Konstytucji Rzeczypospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego, a w szczególności, w myśl art. 91 ust. 2 ustawy zasadniczej, umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej postanowień nie da się pogodzić z umową. Z pośród aktów ustawodawczych pierwszorzędne znaczenie posiada ustawa z dnia 17.5.1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, [7] mająca charakter wykonawczy w stosunku do przepisów wyznaniowych Konstytucji. W odniesieniu do Muzułmańskiego Związku Religijnego i jego członków ponadto znajdują zastosowanie w ograniczonym zakresie postanowienia ustawy z 21.4.1936 r. o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej. [8] Zgodnie z zasadą wewnętrznej autonomii związków wyznaniowych muzułmańskie wspólnoty religijne funkcjonują także w oparciu o swoje prawo wewnętrzne - statuty, których postanowienia nie powinny być sprzeczne z przepisami ustaw chroniących bezpieczeństwo i porządek publiczny, zdrowie i moralność publiczną, władzę rodzicielską oraz podstawowe prawa i wolności innych osób. [9]

2. Prawne gwarancje indywidualnej wolności sumienia i wyznania muzułmanów

Konstytucja gwarantuje każdej osobie, zatem również muzułmanom, bez względu na obywatelstwo, wolność sumienia i religii. Nie definiując wolności sumienia ustrojodawca wskazuje na jedno szczególne uprawnienie, mieszczące się w ramach tzw. sprzeciwu sumienia - odmowę służby wojskowej, ze względu na przekonania religijne lub wyznawane zasady moralne. Konsekwencją tego może być skierowanie do służby zastępczej (art. 85 ust. 3). [10] Szersza perspektywa respektowania sprzeciwu sumienia istnieje w odniesieniu do duchowieństwa. Jest ono bowiem w ramach obowiązujących przepisów ustaw zwolnione z obowiązków niemożliwych do pogodzenia z pełnieniem funkcji duchownego lub osoby zakonnej. W przypadku duchownych muzułmańskich przytoczona zasada znajduje jednak ograniczone zastosowanie. Nie podlegają oni z mocy prawa zwolnieniu ze służby wojskowej z bronią w ręku, a z przyczyn obiektywnych nie dotyczą ich przepisy o ochronie tajemnicy spowiedzi. Generalnie, jak stanowi art. 3 ust. 2 ustawy z 17.5.1989 r., korzystanie z wolności sumienia i wyznania nie może prowadzić do uchylania się od obowiązków publicznych nałożonych przez ustawy.

Konstytucja precyzuje natomiast zakres pojęcia wolności religii. Wolność ta obejmuje swobodę wyznawania lub przyjmowania religii, według własnego wyboru oraz uzewnętrznia indywidualnie lub z innymi, zatem również poprzez związki wyznaniowe i inne organizacje o charakterze religijnym, publicznie lub prywatnie swojej religii, przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Ustawa zasadnicza nie wspomina wprost o wolności zmiany religii. Prawo to jest wszakże *expresis verbis* sformułowane w art. 18 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ONZ z 1948 r. oraz w art. 9 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Ustawa o gwarancjach wolności sumienia i wyznania w zakresie gwarantowanych uprawnień szczegółowych zapewnia prawo do należenia lub nienależenia do związków wyznaniowych. W tym zakresie normy prawa polskiego pozostają w sprzeczności z szariatem, zabraniającym pod groźbą śmierci apostazji od islamu. [11]

Wolność religii, w myśl Konstytucji obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących, [12] oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam gdzie się znajdują (art. 53 ust. 2). Ustawodawca konstytucyjny wyklucza zmuszanie kogokolwiek do uczestniczenia, ani do nieuczestniczenia w praktykach religijnych, odnosi się to także do dzieci. Jednostka podlega ochronie także przed subtelnymi formami presji w sprawach religijnych. Ustrojodawca gwarantuje tzw. prawo do milczenia, tzn. nikt nie może być obowiązany przez organy władzy publicznej do ujawnienia swoich przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych (art. 53 ust. 7). Odpowiada temu prawo podmiotowe do zachowania milczenia w sprawie swojej religii lub światopoglądu, o którym wspomina ustawa o gwarancjach wolności sumienia i wyznania. Państwo od kolebki aż po grób nie powinno interesować się wyznaniem swoich obywateli. [13]

Ustawa z 17.5.1989 r. zawiera najbogatszy w polskim systemie prawnym, otwarty katalog uprawnień jednostki w zakresie wolności sumienia i wyznania. Wśród nich warto szczególnie wymienić istotne dla żyjących w diasporze muzułmanów prawo do utrzymywania kontaktów ze współwyznawcami, w tym prawo do uczestniczenia w pracach organizacji religijnych o zasięgu międzynarodowym, prawo do wytwarzania i nabywania przedmiotów potrzebnych do celów kultu i praktyk religijnych oraz do korzystania z nich, czy prawo do wytwarzania, nabywania i posiadania artykułów potrzebnych do przestrzegania reguł religijnych. Należy w związku z tym odnotować, że szczegółowe polskie normy dotyczące uboju zwierząt dopuszczają wyjątki od obowiązku ogłuszenia zwierzęcia przed uśmierceniem oraz dotyczące unieruchomienia bydła przed ubojem zgodnie z obyczajami religijnymi. [14] Pozwala to na zachowanie szczególnych wymogów muzułmańskiego systemu *halal*. [15] Wydaje się jednak naruszeniem wolności praktykowania religii uznanie przez centralne organy administracji państwowej prawa do wystawiania certyfikatu *halal* produktów mięsnych i spożywczych na terenie Polski wyłącznie w odniesieniu do lidera Muzułmańskiego Związku Religijnego Muftiego Tomasza Miśkiewicza. [16]

Wolność religii obejmuje także prawo do zwolnienia od nauki i pracy w dni będące świętami religijnymi, nie będące ustawowo dniami wolnymi od pracy. Pomimo, że muzułmanom nie zagwarantowano bezpośrednio w akcie ustawodawczym, analogicznie jak dwunastu kościołom i związkom wyznaniowym w latach 1989-1997, jako dni wolnych piątków oraz największych świąt tej religii ustalonych zgodnie z kalendarzem muzułmańskim, to ich

prawo do obchodzenia świąt religijnych wydaje się być dobrze zabezpieczone. Muzułmanin winien zgłosić prośbę o zwolnienie z pracy lub z nauki przynajmniej siedem dni przed dniem zwolnienia. Pracodawca zawiadamia pracownika o warunkach odpracowania zwolnienia na co najmniej trzy dni przed terminem. Szkoła natomiast ustala dla ucznia (studenta) sposób wyrównania zaległości dydaktycznych. Ponieważ tradycyjnym dniem świątecznym dla muzułmanów jest piątek, pracodawca jest zobowiązany ustalić dla zainteresowanego pracownika indywidualny rozkład czasu pracy. Prawo nie przewiduje możliwości odmówienia prośbie o zwolnienie od pracy lub nauki w związku z pragnieniem obchodzenia świąt religijnych, które nie są dniami ustawowo wolnymi od pracy. W praktyce brak jest informacji, aby muzułmanie mieli trudności ze świętowaniem piątku. [17]

W zakresie wolności sumienia i wyznania mieści się także wreszcie prawo do otrzymania pochówku zgodnego z wyznawanymi zasadami religijnymi. Brak jest informacji o ewentualnych trudnościach wynikających ze sprzeczności między normą zawartą w art.9 ust. 1 ustawy z 31.1.1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych, zakazującą pochówku zwłok przed upływem 24 godzin od zgonu a nakazem szariatu, aby pogrzeb odbył się w ciągu doby od momentu śmierci. Przy pochówku polscy muzułmanie używają trumien co pozostaje w zgodzie z normami ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych. Choć ustawodawca polski tego bezpośrednio nie wyróżnia, zgodnie z wykładnią art. 18 PPOiP, dokonaną przez Komitet Praw Człowieka ONZ, do zakresu omawianej wolności należy zaliczyć prawo do noszenia również w miejscach publicznych stroju określonego przez doktrynę religijną, np. chusty islamskiej. [18] W Polsce prawo to jest jednak ograniczone w odniesieniu do osób sprawujących władzę publiczną. Art. 25 ust. 2 Konstytucji stanowi bowiem, że władze publiczne zachowują bezstronność w sprawach przekonań religijnych światopoglądowych i filozoficznych. Odpowiada temu zasada wyrażona w art. 10 ust. ustawy z 17.5.1989 r., iż Rzeczypospolita Polska jest państwem świeckim, neutralnym w sprawach religii i przekonań.

Wolność religii (praktykowania i nauczania religii) w kontekście sytuacji prawnej muzułmanów godzi się zauważyć, iż wg Komitetu Praw Człowieka ONZ, obejmuje ponadto m.in. przestrzeganie przepisów dietetycznych, uczestnictwo w rytuałach związanych ze stadiami życia (np. obrzezanie) oraz używanie szczególnego języka zwyczajowo przyjętego w danej grupie (arabski). To także wolność ustanawiania przywódców religijnych, kapłanów i nauczycieli, [19] wolność tworzenia szkół religijnych, przygotowywania i rozpowszechniania tekstów lub publikacji religijnych.

Najsukuteczniejszą gwarancją wolności religii jest kryminalizacja czynów godzących w tą swobodę. Kodeks karny z 5.6.1997 r. do kategorii przestępstw przeciwko wolności sumienia i wyznania ściganych z oskarżenia publicznego zalicza zwłaszcza złośliwe przeszkadzanie publicznemu wykonywaniu aktu religijnego kościoła lub innego związku religijnego o uregulowanej sytuacji prawnej, złośliwe przeszkadzanie pogrzebowi, uroczystościom lub obrędom religijnym, a także obrażanie uczuć religijnych innych osób, poprzez znieważenie publiczne przedmiotu czci religijnej lub miejsca przeznaczonego do publicznego wykonywania obrzędów religijnych.

Szczególnym podmiotem wolności w sprawach religijnych są rodzice. Mają oni bowiem prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem. Na podstawie Protokołu I z 1952 r. do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka państwo polskie ma obowiązek szanować prawa rodziców do zapewnienia wychowania i nauczania zgodnie z ich przekonaniem religijnymi (filozoficznymi). Dziecko w myśl ustawy zasadniczej oraz Konwencji Praw Dziecka nie podlega arbitralnej władzy rodziców w sprawach religijnych. Nauczanie i wychowanie religijne oraz moralne musi uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, jego wolność sumienia i wyznania oraz przekonania (art. 48 ust.1 Konstytucji). Intencją twórców Konstytucji oraz Konwencji było, aby wzrastające i rozwijające się dziecko w coraz większym stopniu korzystało ze swobody w sprawach religijnych. Z tym wiąże się prawo do nauczania religii w szkole. Zgodnie z art. 53 ust. 3 Konstytucji religia każdego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej, w szczególności religia muzułmańska, może być przedmiotem nauczania w szkole. Postanowienia rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 14.4.1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, [20] wprowadzające limit siedmiu uczniów (podopiecznych) w klasie (w grupie) jako obligujący do organizacji nauczania religii w publicznych szkołach i w przedszkolach należy ocenić jako niekonstytucyjne. Stanowi ono formalną barierę dla nauczania religii muzułmańskiej w szkołach publicznych w ramach

programu zajęć szkolnych. [21] Za uchyloną należy zarazem uznać normę zawartą w art. 32 ustawy z dnia 21.4.1936 r., iż nauka religii jest obowiązkowa dla młodzieży wyznania muzułmańskiego w zakładach naukowych obejmujących kształcenie młodzieży poniżej 18 lat, a utrzymywanych w całości lub w części przez państwo lub ciała samorządowe. Jest ona bowiem sprzeczna z postanowieniami Konstytucji oraz umów międzynarodowych gwarantującymi swobodę edukacji religijnej. Muzułmanom przysługuje natomiast całkowita swoboda organizacji pozaszkolnej nauki religii. Winny być jedynie spełnione normy zawarte przepisach ogólnie obowiązujących, dotyczących np. ochrony przeciwpożarowej czy spraw sanitarnych. Ponadto jako potencjalnie dyskryminujący muzułmanów wypada oceniać przepis dopuszczający umieszczanie w salach szkolnych (przedszkolnych) jedynie chrześcijańskich symboli religijnych – krzyży. Opinii publicznej w Polsce nie są znane wszakże przypadki żądań muzułmanów umieszczenia ich symboli religijnych w salach szkolnych czy usunięcia chrześcijańskich krzyży. Brak jest także informacji o nie posyłaniu przez rodziców wyznania muzułmańskiego ze względów religijnych ich dzieci, zwłaszcza dziewcząt, na niektóre obowiązkowe zajęcia szkolne, np. na koedukacyjne lekcje wychowania fizycznego czy zajęcia na basenie. [22]

Pomimo, że islam posiada rozbudowane prawo małżeńskie, ustawodawca polski, wprowadzając w 1999 r. do systemu prawnego instytucję małżeństwa wyznaniowego ze skutkami cywilnymi, odpowiednie uprawnienia przyznał tylko dziesięciu kościołom chrześcijańskim oraz Związkowi Gmin Wyznaniowych Żydowskich. Na tego rodzaju udogodnienia nie mogą niestety liczyć nupturienci wyznania muzułmańskiego. Skuteczny w prawie polskim będzie co do zasady wyłącznie związek małżeński zawarty w urzędzie stanu cywilnego przed świeckim urzędnikiem stanu cywilnego. W świetle art. 15 Prawa prywatnego międzynarodowego za ważny należy uznać związek małżeński zawarty formie wyznaniowej przez muzułmanów, będących obywatelami innego państwa, o ile taką formę przewiduje prawo państwa, w którym jest ono zawierane, a przynajmniej prawo ojczyste obojga małżonków. Na podstawie norm prawa międzynarodowego prywatnego nie można jednak w Polsce uznać poligamii dopuszczalnej w niektórych państwach muzułmańskich.

Szczególną gwarancją wolności sumienia i wyznania dla wyznawców islamu w Polsce jest zakaz dyskryminacji ze względu na religię. Zgodnie z art. 32 Konstytucji wszyscy są równi wobec prawa i mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne; nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny. Uszczegóławia te gwarancje m.in. ustawa z 17.5.1989 r. stanowiąc w art. 1 ust. 3, iż obywatele wierzący wszystkich wyznań oraz niewierzący mają równe prawa w życiu państwowym, politycznym, gospodarczym społecznym i kulturalnym. W szczególności w myśl art. 233 ust. 2 Konstytucji niedopuszczalne jest nawet w czasie stanu nadzwyczajnego ograniczenie wolności i praw człowieka wyłącznie ze względu zwłaszcza na wyznawaną religię czy jej brak. Kodeks karny kryminalizuje jako przestępstwo ograniczanie człowieka w przysługujących mu prawach ze względu na przynależność wyznaniową lub bezwyznaniowość (art.194 kk).

U źródeł dyskryminacji znajdują się niejednokrotnie negatywne stereotypy na temat danego wyznania i jego członków. W odniesieniu do islamu oraz muzułmanów upowszechniły się one szczególnie po tragicznych zamachach na World Trade Center w Nowym Jorku w 2001 r. Należy w związku z tym przypomnieć, że ustawodawca karny sankcjonuje pomawianie m.in. innej osoby lub grupy osób, w szczególności muzułmanów, o takie postępowanie lub właściwości, które mogą poniżyć ją w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności (art. 212 §1 kk). Kwalifikowaną formą pomówienia jest dokonanie go za pośrednictwem środków masowego przekazu (art. 212 §2 kk).

Dopuszczalne jest jedynie ograniczenie wolności uzewnętrzniania religii w drodze ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób (art. 53 ust.5 Konstytucji). Ograniczenia te ponadto muszą być konieczne w demokratycznym państwie, tzn. uznającym pluralizm społeczny i nie mogą naruszać istoty wolności religii (art.31 ust.3 Konstytucji). Wolność sumienia i religii nie może być ograniczona nawet w czasie stanów nadzwyczajnych (zob. art. 233 ust.1 i 3).

Generalizując należy stwierdzić, iż uprawnienia muzułmanów z zakresu indywidualnej wolności sumienia i wyznania są dobrze zabezpieczone w polskim prawie. Najpoważniejsze zastrzeżenia wzbudzają regulacje dotyczące edukacji religijnej w publicznych szkołach i przedszkolach oraz nieuznawanie skuteczności ślubów wyznaniowych w państwowym porządku

prawnym. Pewne różnice w zakresie formalnych możliwości urzeczywistniania przez wyznawców islamu niektórych uprawnień z zakresu wolności sumienia i wyznania wynikają nie tyle z celowych działań prawodawcy, co wiążą się z obiektywnymi cechami doktrynalnymi islamu, a zwłaszcza z mniejszościowym i diasporalnym charakterem tej konfesji w Polsce. Barięą dla realizacji uprawnień w sprawach wyznaniowych może być także niejednokrotnie ograniczona świadomość prawna samych zainteresowanych.

3. Status muzułmańskich związków wyznaniowych

Związki wyznaniowe, w tym również te skupiające wyznawców islamu, zostały wyraźnie dowartościowane we współczesnej polskiej ustawie zasadniczej. W świetle jej art. 25 suwerenność państwa w odniesieniu do wyznań jest ograniczona. Wspólnoty religijne korzystają na mocy art. 25 ust. 3 Konstytucji z wewnętrznej autonomii, tzn. mają prawo tworzyć własne prawo wewnętrzne oraz samodzielnie nim się rządzić, a władze państwowe nie są uprawnione do ingerencji w proces jego stanowienia ani funkcjonowania. Nie przysługuje im prawo zatwierdzania norm wewnętrznych wyznań, ich zmiany, rozpatrywania odwołań od organów wewnętrznych wyznań. W razie sprzeczności norm prawa wewnętrznego z państwowym porządkiem prawnym pierwszeństwo należy przyznać prawu państwowemu. Państwo oraz związki wyznaniowe są wzajemnie niezależne od siebie w swoim zakresie. Zatem władze państwowe w granicach prawa obowiązującego wszystkich nie mają prawa ingerować w obsadę stanowisk duchownych, w proces kształcenia duchowieństwa i edukacji religijnej wiernych, nie mają także prawa określać kierunków działalności wyznań, zasad funkcjonowania ich organów wewnętrznych. Szczegółowy, otwarty katalog uprawnień w dziedzinie swobody pełnienia funkcji religijnych, zawarty jest w rozdziale 2 ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania. Realizacja uprawnień określonych w tej jednostce systematyzacyjnej następuje na zasadach sprecyzowanych w aktach normatywnych regulujących daną dziedzinę życia.

Niezależność państwa i związków wyznaniowych oznacza także ich wzajemną niezależność finansową. Państwo nie ma prawa nakładać na wyznania danin publicznych o charakterze kontrybucji, wyłączać je z posiadanego majątku. Jednocześnie konfesje nie są uprawnione do żądania od organów władzy publicznej subwencji i dotacji, zarówno bezpośrednich, jak i pośrednich, na swoją działalność religijną i wewnątrzorganizacyjną. Władze publiczne zgodnie z art. 25 ust. 2 Konstytucji są zobowiązane zachować bezstronność, czyli neutralność, w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych. Niezależność państwa i związków wyznaniowych nie jest jednak równoznaczna z ignorancją władz wobec konfesji. Konstytucja nakłada na te podmioty obowiązek współpracy dla dobra człowieka i dobra wspólnego. Zatem zgodne z Konstytucją są dotacje i subwencje państwa dla związków wyznaniowych, które będą przeznaczone na realizację przedsięwzięć humanitarnych i ogólnospołecznych.

Gwarancją konstytucyjnego statusu związków wyznaniowych, także muzułmańskich, jest ich prawo do występowania do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskami w sprawie konstytucyjności aktów normatywnych dotyczących ich zakresu działania (art. 191 ust.1 pkt.5 w zw. z ust.2 Konstytucji).

Związkom wyznaniowym Konstytucja gwarantuje równouprawnienie bez względu na formę prawną regulacji ich stosunków z państwem (art. 25 ust. 1). Oznacza to, że wszystkie związki wyznaniowe znajdujące się w takiej samej sytuacji muszą być wyposażone w takie same uprawnienia. Powinny mieć takie same formalno-prawne gwarancje rozwoju i funkcjonowania. Najdalej idące uprawnienia, przysługujące danemu wyznaniu w określonej dziedzinie, winny być rozszerzone także na inne zainteresowane związki wyznaniowe. W odniesieniu do muzułmańskich wspólnot religijnych trudno jednak mówić o całkowitym równouprawnieniu w porównaniu z kościołami i związkami wyznaniowymi działającymi na podstawie ustaw szczegółowych z lat 1989-1997. [23]

Muzułmańskie związki wyznaniowe, działając przede wszystkim na podstawie ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, mają w porównaniu z tymi konfesjami mniejsze gwarancje wewnętrznej autonomii i niezależności. Objęcie przez cudzoziemca stanowiska w kierowniczych organach wykonawczych muzułmańskich wspólnot religijnych oraz w egzekutywie ich terytorialnych jednostek organizacyjnych uzależnione jest od zgody ministra właściwego do spraw wyznań religijnych. Przesłankę stosowania prawa wewnętrznego stanowi

rejestracja przez MSWiA. Cztery z pośród nich, wpisane do rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych, potencjalnie mogą zostać zdelegalizowane przez organ rejestrowy w przypadkach określonych w art. 36a ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania.

Pomimo równie starej jak sam islam muzułmańskiej tradycji pomocy bliźnim ustawodawca nie przewidział możliwości odliczania bez ograniczeń od podstawy opodatkowania przez podatników darowizn na działalność charytatywno-opiekuńczą prowadzona przez muzułmańskie związki wyznaniowe. Polskie prawo podatkowe nie uwzględnia zatem *zakatu* - muzułmańskiego podatku dla biednych. [24] Jest to bowiem podatek majątkowy a nie dochodowy. Przykładem akomodacji państwa w stosunku do religijnych potrzeb obywateli jest natomiast recepcja do polskiego systemu prawnego instytucji *wakfu*. [25] Instytucja wspomniana została jednak uwzględniona jedynie w odniesieniu do Muzułmańskiego Związku Religijnego, co należy uznać za przejaw dyskryminacji innych muzułmańskich związków wyznaniowych. [26]

Konstytucja w art.25 ust.4 i 5 wyklucza arbitralność regulacji przez państwo jego stosunków ze związkami wyznaniowymi, w tym ze wspólnotami nierzymskokatolickimi. Ustanawia zasadę bilateralności. Stosunki między państwem a w szczególności związkami wyznaniowymi skupiającymi wyznawców islamu winny być określone w formie ustaw uchwalonych na podstawie umów zawartych przez Radę Ministrów z ich właściwymi przedstawicielami (art. 25 ust. 5). Każdej z tych wspólnot przysługuje prawo do wystąpienia do Rady Ministrów z wnioskiem o przystąpienie do negocjacji w sprawie zawarcia umowy i wydania odpowiedniej ustawy.

Konstytucja nie reguluje natomiast kwestii tworzenia i legalizacji wspólnot religijnych. Pozostają zatem w tym zakresie aktualne przepisy ustawy z 17.5.1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania. Związki wyznaniowe oraz ich jednostki organizacyjne przewidziane w statutach uzyskują osobowość prawną w wyniku rejestracji przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Z tą chwilą wspólnota religijna może korzystać ze szczególnych uprawnień przyznanych przez prawo związkom wyznaniowym, w szczególności cieszyć się wewnętrzną autonomią i niezależnością także pewnymi przywilejami o charakterze fiskalnym. Ciężą na niej także pewne ograniczone obowiązki głównie o charakterze informacyjnym. Współcześnie zarejestrowane są cztery muzułmańskie związki wyznaniowe. [27]

Wątpliwości wzbudza kwestia zakresu obowiązywania ustawy z 21.4.1936 r. o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP. Ustawa ta została ustanowiona w całkiem odmiennym systemie relacji między państwem a związkami wyznaniowymi, tzn. w warunkach systemu zwierzchnictwa konfesyjnego państwa nad wyznaniem. W tym systemie państwo miało wyraźne znamię konfesyjne. Regulacja z 1936 r. charakteryzuje się przyznaniem państwu szeregu uprawnień nadzorczych wobec MZR, szczególnie w procesie obsady stanowisk kierowniczych w Związku czy zatwierdzania prawa wewnętrznego. Jemu samemu powierzono niektóre funkcje o charakterze publicznoprawnym, np. w zakresie ewidencji ludności. Przyznano także pewne przywileje — prawo do dotacji państwowych na wydatki osobowe i rzeczowe czy gwarancje nienaruszalności pomieszczeń duchownych oraz lokali urzędowych władz duchownych.

Ustawa o gwarancjach wolności sumienia i wyznania wprowadziła nowe liberalne zasady stosunków wyznaniowych, ale nie uchyliła jednoznacznie przepisów ustawy z 21.4.1936 r. W zakresie jedynie uprawnień, art. 18 ust. 2 stanowi, że przepisy rozdziału 2 ustawy z 1989 r. określające uprawnienia związków wyznaniowych mają zastosowanie do związków wyznaniowych o ustawowo uregulowanej sytuacji, gdy odrębne ustawy nie przewidują takich uprawnień. Brak jednak jednoznacznych norm w sprawie obowiązków ciążących na związkach wyznaniowych.

Wątpliwości interpretacyjne pogłębiły się z chwilą wejścia w życie przepisów wyznaniowych Konstytucji z 2.4.1997 r. statuujących model przyjaznego rozdziału między państwem a związkami wyznaniowymi, opartych na odmiennej aksjologii niż ustawodawstwo przedwojenne.

Można domniemywać, że utraciły wówczas moc obowiązującą wszystkie postanowienia ustawy z 21.4.1936 r. niezgodne z nową Konstytucją. Wydaje się, że dotyczy to zwłaszcza: art. 1 (przymusowa przynależność muzułmanów w RP do MZR), art.2 (w zakresie zatwierdzania statutu MZR przez Radę Ministrów), art. 4 ust. 2 (Wilno jako siedziba Muftiego), art. 6 ust.1 i 3 (uprawnienia Ministra właściwego ds. wyznań religijnych w zakresie wyboru Muftiego), art. 7 (uprawnienia organizacyjne wojewody wileńskiego), art. 9 (zatwierdzenie

Muftiego przez Prezydenta RP, obowiązkowa przysięga nominata), art. 10 ust. 2 (uprawnienia do zgłoszenia sprzeciwu wobec kandydatur do Najwyższego Kolegium), art. 10 ust. 3 (Wilno jako siedziba Najwyższego Kolegium Muzułmańskiego), art. 11 (obowiązek złożenia przysięgi przez członków Kolegium na ręce właściwego wojewody), art. 12 ust. 2 (uprawnienia kontrolne Ministra właściwego ds. wyznań religijnych), art. 14 i 15 (uprawnienia wizytacyjne i kontrolne administracji wyznaniowej), art. 17 (wpływ organów administracji na tworzenie, znoszenie i przekształcanie muzułmańskich gmin wyznaniowych), art. 18 (uprawnienia nadzorcze wojewodów przy wyborze imamów i muezzinów), art. 19 (obowiązkowa przysięga ww. duchownych wobec starosty), art. 20 (prawo władz państwowych do żądania usunięcia ww. duchownych z przyczyn politycznych), art. 27 (opłaty z tytułu prowadzenia aktów stanu cywilnego), art. 33 (uprawnienia nadzorcze Ministra wobec muzułmańskich szkół duchownych), art. 34 ust. 1 (obowiązek modlitwy za państwo, jego organy naczelne oraz wojsko), art. 37 (nadzór wojewody nad rozporządzaniem i obciążaniem majątku nieruchomości), art. 38 (prawo do dotacji państwowych na wydatki rzeczowe i osobowe MZR), art. 47 (uprawnienia nadzorcze organów administracji państwowej).

Paradoksalnie sytuacja prawna MZR jest współcześnie pod pewnym względem gorsza w porównaniu ze statusem innych wspólnot muzułmańskich, ponieważ istnieją poważne wątpliwości co do prawnych podstaw działalności Związku. Jednoznacznie nie można określić zakresu uprawnień i obowiązków ciążyących na MZR. Rodzi to niebezpieczeństwo działań o charakterze uznaniowym ze strony administracji publicznej. W pełni uzasadnione było w związku z tym wystąpienie kierownictwa MZR do Rady Ministrów z wnioskiem o zawarcie umowy w celu wydania nowej ustawy, określającej stosunki między państwem a Związkiem, na podstawie art. 25 ust. 5 Konstytucji. [28] Nowa ustawa powinna odpowiadać zasadom stosunków wyznaniowych przewidzianym w Konstytucji i zawierać regulacje nie gorsze niż obecne w szczególnych ustawach wyznaniowych z lat 1989-1997.

W przypadku niepodjęcia przez Radę Ministrów działań we wspomnianej sprawie lub nieuchwalenia odpowiedniej ustawy przez Sejm, Muzułmański Związek Religijny powinien wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o stwierdzenie niekonstytucyjności najbardziej anachronicznych przepisów ustawy z 1936 r. Należy także ewentualnie rozważyć skargę do sądu administracyjnego na bezczynność Rady Ministrów, a w ostateczności skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu w związku z naruszeniem prawa do wolności myśli, sumienia i religii oraz dyskryminacją ze względu na religię.

Wyrazem politycznego rozsądku, odpowiadającym konstytucyjnej zasadzie współpracy państwa i związków wyznaniowych byłoby powołanie komisji wspólnej skupiającej przedstawicieli Rady Ministrów RP oraz muzułmańskich związków wyznaniowych. Mogłoby to być forum dialogu muzułmanów z władzami państwowymi, wymiany informacji a w konsekwencji formułowania postulatów legislacyjnych w sprawach dotyczących tego wyznania. Sprzyjałoby to budowie więzi muzułmanów z państwem polskim. Z kolei czynnikiem sprzyjającym efektywnemu oddziaływaniu na władze publiczne zapewne byłaby integracja muzułmańskich wspólnot religijnych poprzez powołanie organizacji międzykościelnej w rozumieniu ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz wystawienie jednolitej reprezentacji do rozmów z Rządem.

Poważnym wyzwaniem dla organów władzy publicznej we współczesnej Polsce jest społecznie nośny, zwłaszcza po 11.9.2001 r., stereotyp islamu jako religii terrorystów. Faktyczna możliwość korzystania przez muzułmanów oraz ich wspólnoty religijne z wolności i praw człowieka oraz obywatela zależy od tego na ile piastunowie organów władzy publicznej ulegną obrazowi islamu jako ideologii legitymizującej przemoc wobec różnowierców i będą traktować wyznawców islamu *a priori* jako „grupę ryzyka”. Według posiadanych przez autora nieoficjalnych informacji taki proces ma już w Polsce miejsce, czego przejawem były przypadki inwigilacji niektórych muzułmańskich związków wyznaniowych przez służby stojące na straży bezpieczeństwa państwa. Badania opinii publicznej wskazują, że w mentalności dużej części społeczeństwa istnieje podatny grunt dla wystąpienia nietolerancji wobec muzułmanów. [29]

W naszym kraju opinia publiczna nie jest jednak wstrząsana analogicznymi kontrowersjami jak w szeregu krajach Europy Zachodniej, związanymi z obecnością islamu w sferze publicznej. Należy zgodzić się ze stwierdzeniem Agaty S. Malborczyk, że sytuacja muzułmanów w Polsce jest pod wieloma względami znacznie lepsza niż w większości pozostałych krajów europejskich. [30] Nie występują spory o muzułmańskie chusty, pochówek muzułmański czy uczęszczanie dzieci wspomnianego wyznania na zajęcia szkolne z niektórych

przedmiotów. Wiąże się to zapewne z relatywnie niedużym udziałem muzułmanów w populacji Polski, pełnym zasymilowaniem części wyznawców tej konfesji — polskich Tatarów. Ponadto jak można przypuszczać wynika się to z ogólnym stosunkiem państwa do wyznań. Polska jest krajem przychylnym religii, brak jest tradycji wojującego laicyzmu, obywatele, także ci sprawujący władzę publiczną, są przyzwyczajeni do publicznej ekspresji religijnej. Obecność religii w sferze publicznej, przede wszystkim katolicyzmu, co a tym idzie nadanie państwu charakteru parawyznaniowego może jednak okazać się przeszkodą w asymilacji muzułmanów, szczególnie imigrantów, którzy zostaną niejako skłonieni przez tego rodzaju procesy do określenia swojej tożsamości na podstawie kryterium religijnego nie zaś politycznego (obywatelstwo). **[31]**

Przedstawione okoliczności sprzyjają opracowaniu zawczasu planów polityki wyznaniowej państwa wobec islamu na wypadek dynamicznego wzrostu jego wyznawców lub wybuchu konfliktów społecznych związanych z tą religią. Brak jest jednak jakichkolwiek danych świadczących o działaniach naczelnych organów władzy państwowej tym zakresie. Należy w związku z tym zauważyć, że potencjalny zakres działań państwa wobec omawianej mniejszości jest wyraźnie ograniczony przez liberalne zasady stosunków wyznaniowych wyrażone przede wszystkim w przepisach Konstytucji, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania. Podjęcie przez państwo wobec muzułmanów jako takich specjalnych działań o charakterze nadzorczym, czy represyjnym musiałoby się wiązać z odstępieniem od modelu świeckiego demokratycznego państwa prawnego neutralnego w sprawach religii i światopoglądu.

Zobacz także te strony:

[Ustawa dot. muzułmanów, 1936](#)

Przypisy:

[1] Zob. *Religia. Encyklopedia PWN*, t. 8, red. nauk. T. Gadacz, B. Milerski, Warszawa 2003, s. 177.

[2] Według informacji członka organów kierowniczych Muzułmańskiego Związku Religijnego z kwietnia 2007 r. Zdaniem Samira Ismaila, lidera Ligi Muzułmańskiej, w Polsce może przebywać nawet 60-65 tys. muzułmanów, zamieszkałych na stałe oraz uchodźców. Agata S. Nalborczyk szacuje liczbę muzułmanów w Polsce - autochtonów i napływowych - na od 15 tys. do 26 tys. (zob. A.S. Malborczyk, *Status prawny muzułmanów w Polsce i jego wpływ na organizację ich życia religijnego* [w:] *Muzułmanie w Europie*, red. Anna Parzymies, Warszawa 2005, s. 230).

[3] W latach 1396-1399 schronił się na Litwie chan Tochtamysz wraz ze swoimi stronnikami, a w 1397 r. przybyło z Krymu kilkuset osadników karaimskich.

[4] R. Vorbrich, *Tożsamość Tatarów polsko-litewskich*, [w:] *Islam w Europie wschodniej. Historia i perspektywy dialogu*, praca zbiorowa pod red. W. Nowaka i J. J. Pawlika, Olsztyn 2001, s. 15. Liczbę Tatarów w I Rzeczypospolitej ocenia się różnie - od 10 tys. do 100 tys. (por. J. Talko-Hryniewicz, *Muślimowie, czyli tak zwani Tatarzy litewscy*, Kraków 1924, s. 49-52, B. Szajkowski, *Muslims in Poland* [w:] G. Nonneman, T. Niblock, B. Szajkowski, *Muslim Communities In thr New Europe*, London 1996, s. 35). Wg danych z 2002 r. wyznawcy islamu stanowili 1,2 mld osób. Muzułmanie zamieszkują przede wszystkim Afrykę i Azję. Islam wyznaje 93% Arabów, większość Turków, Persów, Afgańczyków, Pakistańczyków oraz Indonezyjczyków. W Europie islam jest drugą religią po chrześcijaństwie, wyznają go muzułmanie na Bałkanach (Turcja, Bułgaria, Kosowo, Chorwacja, Bośnia i Hercegowina, a także emigranci muzułmańscy w Europie Zachodniej (Arabowie, Turcy, Pakistańczycy i in.). Stanach Zjednoczonych Ameryki islam jest wyznawany przez niewielkie grupy etniczne, m.in. przez ludność pochodzenia afrykańskiego (*Religia. Encyklopedia PWN*, Warszawa 2002, s. 79).

[5] Są to: Muzułmański Związek Religijny w RP, Liga Muzułmańska w RP, Stowarzyszenie Jedności Muzułmańskiej, Stowarzyszenie Muzułmańskie Ahmadiyya oraz Zachodni Zakon Sufi w Polsce. Ponadto islam kultywowany jest także przez

Stowarzyszenie Studentów Muzułmańskich oraz Muzułmańskie Stowarzyszenie Kształtowania Kulturalnego. Nie są to jednak związki wyznaniowe.

[6] Po zakończeniu I w. św. powracający z Rosji polscy Tatarzy założyli w Wilnie w 1919 r. Centralny Komitet Tatarów Polski, Litwy, Białorusi i Ukrainy. Natomiast w 1923 r. muzułmanie warszawscy utworzyli Związek Muzułmański m.st. Warszawy. Obie organizacje stworzone były przez partykularne grupy muzułmanów i nie zaspokajały potrzeb wszystkich społeczności muzułmańskich w Polsce. Działacze Centralnego Komitetu Tatarów Polski, Litwy, Białorusi i Ukrainy oraz Związku Muzułmańskiego m.st. Warszawy na początku lat dwudziestych XX w. dążyli do zwołania zjazdu przedstawicieli gmin muzułmańskich w Polsce. Chcieli oni, aby na zjeździe wspólnie powołano jednolitą organizację, skupiającą wszystkich polskich muzułmanów. Zjazd ten odbył się w dniach 28-29.12.1925 r. w Wilnie pod nazwą "Wszechpolski Zjazd Delegatów Gmin Muzułmańskich". Zjazd uchwalił powołanie Muzułmańskiego Związku Religijnego - organizacji religijnej wszystkich polskich muzułmanów. W celu uregulowania sytuacji prawnej nowopowstałego związku powołana została komisja prawnicza, której zadaniem było opracowanie statutu MZR oraz projektu rozporządzenia o uznaniu przez władze państwowe tego związku. Zjazd powołał także urząd przywódcy religijnego polskich muzułmanów - muftego. Na te stanowisko wybrano w głosowaniu Jakuba Szynkiewicza, a na jego zastępcę Jakuba Romanowicza. W ten sposób zniesiono fikcyjne prawo podporządkowujące polskich wyznawców islamu muftemu na Krymie. To ostatnie stanowisko zostało zniesione po Rewolucji Październikowej. Szerzej nt. regulacji sytuacji prawnej muzułmanów w Polsce, zwłaszcza w okresie międzywojennym pisze Jacek Sobczak w pracy pt. *Położenie prawne polskich wyznawców islamu* [w:] *Islam a świat*, red. R. Bräcker, S. Kitab, Toruń 2003, s. 172 - 204.

[7] Tekst jednolity Dz.U. z 2005 r. Nr 231, poz. 1965.

[8] Dz.U. Nr 30, poz. 240 oraz z 1945 r. Dz. U. Nr 48, poz. 271 i 273.

[9] Zob. art. 33 ust. 3 ustawy z dnia 17.5.1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania.

[10] Skierowanie do służby zastępczej reguluje ustawa z 28.11.2003 r. o służbie zastępczej (Dz.U. Nr 233, poz. 2217 oraz z 2005 Dz. U. Nr 180, poz. 1496). W świetle tego aktu decyzja komisji wojewódzkiej ds. służby zastępczej ma w swej istocie charakter uznaniowy.

[11] Wśród muzułmanów występują jednak rozbieżności interpretacyjne co do sankcji za apostazję w prawie koranicznym.

[12] Zgodnie z wykładnią historyczną art. 53 ust. 2, to nie uznanie organów administracji publicznej, lecz aspiracje i oczekiwania wiernych są w tym zakresie decydujące. Przytoczony przepis wyklucza arbitralne limitowanie budownictwa sakralnego przez władze publiczne. Współcześnie w Polsce znajdują się trzy maczety należące do MZR: w Bohonikach, w Kruszynianach oraz w Gdańsku. Ponadto istnieje siedem cmentarzy muzułmańskich, w tym trzy czynne: w Warszawie, w Bohonikach i w Kruszynianach.

[13] Por. M. Pietrzak, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 1999, s. 95-96.

[14] Zob. §7 ust. 3 oraz §8 ust.2 w zw. z ust. 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9.9.2004 r. w sprawie kwalifikacji osób uprawnionych do zawodowego uboju oraz warunków i metod uboju i uśmiercania zwierząt (Dz.U. Nr 205, poz. 2102 oraz z 2006 Dz. U. Nr 153, poz. 1096).

[15] *Hala* tzn. zgodny z prawem islamu (nadający się do spożycia). Zasady uboju *halal*: zwierzę podczas uboju powinno być zwrócone głową na (południowy wschód) kierunek modlitwy muzułmańskiej *Kibla*, podczas uboju (przecinania gardła) należy wypowiedzieć słowa: *Bi-smi (A)llahi ar-rahmani ar-rahimi* oraz *Allahu akbar*, ubój prowadzi oraz nadzoruje osoba wyznania muzułmańskiego, zwierzę przed ubojem powinno być żywe (okazywać oznaki życia), narzędzie służące do uboju powinno być

ostre (nóż, kosa itp.), zwierzę powinno być zarżnięte jednym cięciem - szybkim, krew z ubitego zwierzęcia powinna spływać maksymalnie. Istnieje możliwość uboju za pomocą specjalnej klatki, którą należy zamontować przodem w kierunku na południowy wschód. Klatka tylko i wyłącznie wspomaga ubój, natomiast sam ubój prowadzi muzułmanin. MZR posiada nawet umowy z kilkoma zakładami przetwórstwa mięsnego, które dokonują uboju wg wskazówek Muftego. Mięso jest eksportowane min. do Niemiec, gdzie zabronione jest zabijanie zwierząt bez wcześniejszego ogłuszenia.

[16] Ustalenia tego rodzaju zostały podjęte w dniu 16.11.2006 r. w siedzibie Głównego Lekarza Weterynarii podczas spotkania dotyczącego wymogów.

[17] Por. M. Winiarczyk-Kossakowska, *Państwowe prawo wyznaniowe w praktyce administracyjnej*, Warszawa 1999, s. 52. Według Samira Ismaila muzułmanie rozwiązują problem zwolnienia z pracy, oraz od nauki indywidualnie. Trzeba zarazem przyznać, że nawet nie we wszystkich państwach muzułmańskich piątek jest dniem wolnym. Wg danych zebranych przez A. Malborczyk muzułmanie-Polacy często przychodzą na modlitwy w niedzielę, gdyż nie każdy może sobie pozwolić na wyjście z pracy w ciągu dnia w piątek. Po 11.9.2001 r. muzułmanie polscy nie chcą występować z prośbą o zwolnienie na modlitwę do pracodawcy, choć nie ma mowy o prześladowaniu ze strony pracodawców (A. S. Malborczyk, jw., s. 235).

[18] Według informacji uzyskanych przez autora od imama MZR, muzułmanki po przedstawieniu stosownego zaświadczenia, wystawionego przez duchownego, nie napotykają przeszkód w zrobieniu dla potrzeb dokumentów urzędowych zdjęć w chustce. Hidżab (chusta) nie jest obowiązkowa dla wszystkich muzułmanek, co do obowiązku jej noszenia istnieją spory.

[19] Ma duże znaczenie w Polsce ponieważ brakuje młodych imamów posiadających obywatelstwo polskie. Na Podlasiu imamami są osoby w wieku 80-90 lat.

[20] Dz. U. Nr 36, poz. 156 z późn. zm.

[21] W praktyce jednak po roku 1989 gminy muzułmańskie, należące do Muzułmańskiego Związku Religijnego, wystąpiły do Kuratorium Oświaty o udostępnienie sal w szkołach publicznych do nauczania religii. Od tamtej pory do dziś nauczanie islamu przez MZR odbywa się w szkołach publicznych w soboty lub w niedziele w miejscowościach z większą liczbą dzieci wyznających islam (*Nauczanie religii w szkołach*, "Świat Islamu" kwiecień 2006, s. 4). W Warszawie Liga Muzułmańska zorganizowała w szkole podstawowej nr 210 jedną międzyszkolną grupę nauczania religii obejmującą uczniów z terenu Mazowsza. W 2004 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej zatwierdziło program szkolny nauczania religii muzułmańskiej. Nauczanie religii muzułmańskiej odbywa się także w centrach prowadzonych przez Stowarzyszenie Studentów Muzułmańskich (np. w Lublinie, Wrocławiu czy w Białymstoku).

[22] Warto odnotować, że nigdzie w Europie nie ma jedności stanowisk wśród rodziców-muzułmanów w tym zakresie.

[23] Są to: Kościół katolicki, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny Kościół Ewangelicko-Augsburski, Kościół Ewangelicko-Reformowany, Kościół Polskokatolicki, Kościół Ewangelicko-Methodystyczny, Kościół Adwentystów Dnia Siódmego, Kościół Chrześcijan Baptystów, Kościół Katolicki Mariawitów, Kościół Starokatolicki Mariawitów, Kościół Zielonoświątkowy oraz Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich.

[24] *Zakat*, *zaka* - jeden z pięciu filarów wiary muzułmanina. Pierwotnie oznaczał "oczyszczenie". Początkowo *zaka* był dobrowolnym uczynkiem miłosierdnym, z czasem zmienił się w rodzaj obowiązkowego podatku na rzecz gminy muzułmańskiej, płatnego w monecie lub w naturze. Obowiązek ten dotyczy każdego dorosłego wyznawcy islamu, wolnego, zdrowego na ciele i umyśle, posiadającego jakiś majątek lub określony dochód roczny. Jego wysokość waha się od 2,5% do 10% podstawy opodatkowania (zob. *Religia. Encyklopedia PWN*, Warszawa 2003, t. 9, s. 463, J. Danecki, *Podstawowe wiadomości o islamie*, Warszawa 1997, t. I, s. 143-144.).

[25] *Wakf* to muzułmańska fundacja religijna. Ziemie będące *wakfem* nie mogą być obciążone hipotecznie.

[26] Zob. art. 43-46 ustawy z dnia 21.4.1936 r. o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego.

[27] Stowarzyszenie Jedności Muzułmańskiej zostało zarejestrowane 31.1.1990 r., Stowarzyszenie Muzułmańskie Ahmadiyya - 23.12.1990 r., Zachodni Zakon Sufi w Polsce - 7.3.1991 r. oraz Liga Muzułmańska w RP - 6.1.2004 r.

[28] 27.4.2007 r. Muzułmański Związek Religijny zwrócił się do Prezesa Rady Ministrów RP z wnioskiem o zawarcie umowy zawierającej w załączniku szczegółowy projekt ustawy o stosunkach między Rzeczpospolitą Polską a MZR.

[29] Wg badań CBOS ze stycznia 2007 r. sprzeciw wobec małżeństwa syna lub córki z osobą wyznania muzułmańskiego wyraziłoby aż 55% badanych, gdy dla porównania dla związku swego dziecka z osobą bezwyznaniową - 37%, zaś małżeństwu z osobą wyznania ewangelickiego sprzeciwiłoby się już tylko 31% badanych (zob. CBOS, oprac. M. Skrzyszewski, *Przejawy dystansu społecznego wobec innych narodów i religii. Komunikat z badań*, Warszawa 2007, s. 6.). Od lat narodowością darzoną przez Polaków najmniejszą sympatią, a zarazem największą niechęcią są Arabowie, czyli nacja, która w przytłaczającej większości wyznaje islam. W 2005 r. sympatię dla Arabów deklarowało tylko 8% badanych, zaś niechętnych było aż 70%, w 2006 r. odpowiednio - 9% i 66% badanych. (zob. CBOS, oprac. M. Skrzyszewski, *Stosunek Polaków do innych narodów. Komunikat z badań*, Warszawa 2006, s. 5-6).

[30] A.S. Malborczyk, jw., s. 238.

[31] Powyższą tezę zdają się potwierdzać badania socjologiczne wśród muzułmanów. We Francji, która stara się być konsekwentnie państwem laickim, także w dziedzinie oświaty, na pytanie "czy czujesz się bardziej obywatelem swego państwa, czy też muzułmaninem" 42% wyznawców islamu uznało, że bycie Francuzem jest ważniejsze od ich tożsamości religijnej. W Wielkiej Brytanii, która ma charakter wyznaniowego państwa chrześcijańskiego, sytuacja jest odwrotna. Jedynie 7% muzułmanów czuje się przede wszystkim Brytyjczykami, zaś aż 81% identyfikuje się przede wszystkim z religią. 91% muzułmanów francuskich deklaruje pozytywny stosunek do chrześcijan, zaś 71% - do żydów. W Wielkiej Brytanii sympatię do chrześcijan deklaruje 71% tamtejszych muzułmanów, a do żydów jedynie 32%. W islamskim Pakistanie analogiczne dane są jeszcze bardziej negatywne. Pozytywny stosunek do chrześcijan ma tam jedynie 27% wyznawców islamu, a do żydów tylko 6% (szerzej zob. P. Kłodkowski, *A mury rosną*, "Tygodnik Powszechny", 2006, nr 40, s. 7.).

Paweł Borecki

Doktor, asystent w Katedrze Prawa Wyznaniowego Uniwersytetu Warszawskiego. Specjalność naukowa: prawo wyznaniowe. Autor artykułów i książek z zakresu prawa wyznaniowego.

[Pokaż inne teksty autora](#)



(Publikacja: 22-05-2007)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5384) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5384>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach

komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl